

СОЛОМНІКОВ І.В., к. екон. н., доцент

СЕМЕНЦОВА О.В., к. екон. н., доцент

ВОЛОВЕЛЬСЬКА І.В., к. екон. н., доцент

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ СВІТОВОМУ ПРОСТОРИ

Сучасна світова економічна система розвивається та функціонує в умовах транснаціоналізації капіталу. Транснаціоналізація капіталу використовує наслідки глобалізації у вигляді зниження бар'єрів у економічній діяльності країн, послаблення національних режимів контролю торгових та фінансових операцій, вибудовування принципів глобального ринку товарів, послуг та фінансів. Зміст глобалізації зводиться до зростання взаємодії між країнами: стираються кордони між державами, формуються економічні регіональні об'єднання, створюються глобальні ланцюжки доданої вартості, забезпечується перерозподіл фінансових ресурсів.

В таких умовах транснаціональні корпорації визначають «правила гри» не тільки для різних фінансово-промислових утворень, але й для цілого ряду держав. Ядро світогосподарської системи утворюють понад 800 ТНК, їх загальний обсяг активів оцінюється приблизно в 9 трлн дол. США. Індикатором залученості національної економіки й всього світового виробництва в міжнародний обмін є індекси глобалізації, що вимірюють її економічні, соціальні та політичні аспекти. За даними 2021 року у загальному рейтингу рівня глобалізації з усіх країн світу перші позиції посідають Швейцарія, Нідерланди та Бельгія. Україна знаходиться на 45 місці, отримуючи 73,93 бали за 100-бальною шкалою.

Розглянемо переваги функціонування транснаціонального капіталу у світовому економічному просторі та небезпеки, що

виникають від активності ТНК. Маючи доступ до природних ресурсів, капіталу та знань приймаючих держав, ТНК отримують конкурентні переваги перед національними компаніями. Капіталізація кожної з десяти найбільших ТНК світу становить кілька сотень мільярдів доларів. Це, поруч із позитивними моментами, можна розглядати як загрозу принципам сталого розвитку.

Перевагами функціонування ТНК на світовому ринку є горизонтальна чи вертикальна диверсифікація виробництва, можливість контролювати ринки збуту, використовувати раціональні організаційні структури, що дозволить підтримувати кон'юнктуру товарних, валютних та фінансових ринків у різних країнах. У той же час можливість контролю більшої частини виробництва та ринків збуту загрожує їхньою монополізацією, лобіюванням інтересів окремих виробників або фінансово-промислових груп.

Консолідація фінансової звітності, можливість оптимального розташування своїх підприємств у різних країнах з урахуванням темпів розвитку, бази оподаткування, політичної ситуації в країні, рівня правової захищеності суб'єктів господарювання з боку ТНК дозволяє приймаючій країні використовувати іноземні інвестиції для розвитку своєї економіки. У свою чергу активність ТНК може спричинити недотримання законодавства держав перебування, маніпулювання трансфертною вартістю дочірніх компаній ТНК з метою мінімізації суми податкових виплат і максимізації прибутку. Корпорації з метою захисту власних інтересів можуть протидіяти здійсненню фінансової політики країн, в яких реалізують власну діяльність.

ТНК можуть допомогти зміцнити фінансовий вплив на світове виробництво тієї чи іншої країни. Але водночас наслідком такої функції є поява «вільного», «самостійного» капіталу, який має внутрішні цілі

формування та безперешкодно переміщується у фінансовому просторі за межами юрисдикції держав.

Позитивним ефектом глобалізації є їхня здатність пом'якшувати конфронтацію країн, сприяючи співпраці у питаннях раціонального використання обмежених можливостей та ресурсів економічного зростання. Однак така участь безпосередньо пов'язана з іміджем корпорації, її репутацією та має враховуватись стратегією розвитку компанії. Також слід враховувати потенційні можливості корпоративних спецслужб отримувати інформацію політичного чи економічного характеру, недоступну для багатьох розвідок світу.

ТНК забезпечують розвиток світової економіки за рахунок інноваційних конкурентних переваг національних економік у сучасних умовах світового економічного розвитку. У більшості випадків ТНК користуються такими ж алгоритмами дії в економічній та політичній сфері, як і держава. Проте за рівнем активності експансії на зовнішні ринки вони істотно випереджають багато країн. У зв'язку з цим діяльність ТНК має бути регламентована на національному та наднаціональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Плахотнік О. О., Павленко А. А. Вплив глобалізації на розвиток світової економіки та економіки України// Економіка та держава. –2022. – №5.– С. 62-67.

2. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М.П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.

3. Транснаціональні корпорації/ І.О. Давидова, К.Ю. Величко, О.І. Печенка – Харків: Видавництво «Форт», 2018. – 175 с.

4. World Investment Report 2018: Investment and new industrial policies. URL: https://unctad.org/en/Publications Library/wir2018_en.pdf.